

PROGRAM VIJEĆA EUROPE ZA STRUČNO USAVRŠAVANJE UČITELJA – OD RADIONICA UŽIVO PREMA ONLINE UČENJU

Renata Ozorlić Dominić

Agencija za odgoj i obrazovanje

renata.ozorlic-dominic@azoo.hr

Sažetak

Rad opisuje proces digitalizacije obrazovnih materijala Programa Pestalozzi Vijeća Europe te osmišljavanje i pokretanje Obrazovnog portala za učenje putem interneta (eng. Education Portal for Online Learning) s ciljem povećanja dostupnosti stručnog usavršavanja učitelja u područjima interesa Vijeća Europe u odgoju i obrazovanju. U radu su istaknuta zajednička polazišta učenja uživo i učenja u digitalnom okružju, jer se učinkoviti materijali za e-učenje trebaju temeljiti na dokazanim teorijama učenja. Također, predstavljena su obilježja i glavne prednosti programa e-učenja namijenjenih odraslim polaznicima – stručnjacima u području odgoja i obrazovanja, zatim ograničenja koja su najčešće vezana uz kompleksnost i trošak razvoja visokokvalitetnog digitalnog materijala za učenje, kao i obilježja samostalnog i mentoriranog e-učenja.

Ključne riječi: stručno usavršavanje, e-učenje, obrazovanje, teorije učenja, učenje odraslih

Uvod

Temeljem Europske kulturne konvencije dugi niz godina Vijeće Europe je učiteljima država članica pružalo mogućnost besplatnog sudjelovanja u višednevnim europskim seminarima i radionicama oslanjajući se na mrežu nacionalnih časnika za vezu zaduženih za informiranje i sudjelovanje u odabiru sudionika. Godine 2006. dotadašnji program usavršavanja je moderniziran te dobiva naziv Program Pestalozzi . Uz postojeće europske radionice koje su u okviru programa nudile i provodile države članice, uvedeno je modularno usavršavanje za iskusnije praktičare i stručnjake (eng. Trainer Training Scheme) te 10-dnevna ljetna škola za 100-ak sudionika. Sve navedene edukacije na godišnjoj razini sadržajem prate prioritete teme Vijeća Europe u obrazovanju. Uveden je i portal za online komunikaciju i suradnju za sudionike u tim usavršavanjima.

Od 2006. do 2017. godine provedeno je osamnaest modularnih usavršavanja, a zahvaljujući njima izrađeno je oko 200 tematskih radionica za učenike, studente, učitelje i roditelje učenika temeljene na načelima suradničkog i iskustvenog učenja. Tematske radionice usko su vezane uz područja interesa Vijeća Europe u odgoju i obrazovanju – demokratsko građanstvo i ljudska prava; međukulturnost i višejezičnost; promicanje raznolikosti; multiperspektivnost; sprečavanje nasilja, diskriminacije, rasizma i zločina protiv čovječnosti; medijska pismenost. Budući da su autori tematskih radionica

bili učitelji s višegodišnjim iskustvom u određenom području te da su one uglavnom pripremljene za upotrebu učiteljima svih profila, karakterizira ih visoka razina primjenjivosti u radu s učenicima svih uzrasta. Objavljeno je također pet naslova u biblioteci Pestalozzi koji daju teorijsku podlogu i obrazloženje pedagoških pristupa na kojima se program temelji, uključujući i okvir kompetencija za demokraciju – jasno strukturiran model individualnih stavova, vještina i znanja potrebnih za život u društvu i svrhovit doprinos razvoju demokracije.

Program Pestalozzi u kontekstu profesionalnog razvoja učitelja

U mnogim državama članicama Vijeća Europe učitelji imaju ograničen pristup vrlo kvalitetnoj i suvremenoj odgojno-obrazovnoj ekspertizi te mogućnostima međunarodnog usavršavanja. Mnogima od njih je Program Pestalozzi bio prvo mjesto susreta sa suvremenim odgojno-obrazovnim teorijama i njihovom primjenom u školi i učionici. Mogućnost susreta uživo s kolegama i stručnjacima, u međunarodnom i međukulturnom kontekstu, kao i iskustveno učenje o tome zašto su vrijednosti i načela demokratskog građanstva i poštivanja ljudskih prava važna te kako unaprijediti vlastiti svakodnevni rad u školi i razredu primjenjujući te vrijednosti i načela, za velik broj učitelja bila je jedinstvena mogućnost koja je ostavila dubok trag na njihovo promišljanje i djelovanje.

Zatvaranjem Programa Pestalozzi krajem 2017. godine, na razini država članica Vijeća Europe bitno se smanjila mogućnost besplatnog sudjelovanja učitelja u usavršavanjima uživo u višekulturnom i međunarodnom kontekstu izvan vlastitih država. Stoga je u okviru sekretarijata Programa Pestalozzi, a uz podršku dijela članova mreže nacionalnih časnika za vezu, pokrenuta inicijativa za osmišljavanjem novoga modela usavršavanja kojim bi se osigurala održivost i dostupnost tematskih radionica i publikacija, ali i mogućnosti međunarodnog usavršavanja učitelja. Početkom 2017. godine osnovana je radna skupina kojoj je zadaća bila osmisлити model usavršavanja koji će zadovoljiti navedene potrebe uz minimalno financijsko opterećenje za proračun Vijeća Europe. Ta 9-člana radna skupina za digitalizaciju obrazovnih materijala bila je međunarodna i interdisciplinarna, a činili su je stručnjaci za digitalno obrazovanje te stručnjaci s višegodišnjim iskustvom pedagoškog rada u Programu Pestalozzi.

Novе mogućnosti profesionalnog učenja – izazovi, prednosti i nedostaci

Radna skupina za digitalizaciju obrazovnih materijala razmatrala je kako učinkovito predstaviti, promovirati i učiniti dostupnim velik broj obrazovnih materijala Vijeća Europe nastao u okviru niza odgojno-obrazovnih projekata. Izazov je bio i to kako, u moru dostupnih resursa različite kvalitete, doprijeti do velikog broja učitelja te im ponuditi smislene i njima primjerene modele učenja. Pritom je misao vodilja bila nastaviti njegovati i dalje poticati pristupe razvijane u okviru Programa Pestalozzi, a kojima je svrha podržavati, iz obrazovne perspektive, napore Vijeća Europe u tri ključna područja kojima se ova organizacija bavi, a to su razvoj demokracije, poštivanje ljudskih prava i promicanje vladavine prava.

U izvršavanju svoje zadaće radna skupina je uzela u obzir sljedeće:

- nove trendove u učenju na daljinu,
- prednosti, nedostatke i kvalitetu dostupnih aplikacija
- primjerenost aplikacija sadržaju i resursima koje se žele učiniti dostupnima putem interneta
- dostupnost odgovarajućih stručnjaka za izradu i evaluaciju sadržaja i resursa da bi se održala visoka kvaliteta izrađenih materijala
- iskustvo stručnjaka u korištenju sustava za upravljanje učenjem i digitalnim alatima
- održavanje postojeće mreže učitelja i njezino širenje novim članovima
- mogućnosti sustava za praćenje, razvoj i poboljšanje iskustva korisnika.

Uzimajući u obzir sve veću dostupnost digitalne tehnologije i njezinu sve veću zastupljenost u obrazovanju te primjenu u svrhu učenja, radna je skupina detaljno razmotrila različite mogućnosti učenja putem interneta koje bi mogle omogućiti zadržavanje, u nekom obliku, aktivnosti stručnog usavršavanja učitelja. Prednosti takvog pristupa su višestruke, jer način izvođenja sam program čini lako dostupnim, s bilo kojeg mjesta i najčešće u bilo koje vrijeme, što e-učenje čini primjerenijim formatom učenja za odrasle polaznike kojima to omogućuje da svoje učenje (lakše) prilagode ostalim mnogobrojnim obvezama. Učenje putem interneta (eng. online learning) podrazumijeva „da je polaznik udaljen od mentora ili instruktora, da on koristi neku vrstu tehnologije (najčešće računalo) da bi pristupio materijalima za učenje, da tehnologiju koristi za interakciju s mentorom ili instruktorom i ostalim polaznicima te da je polazniku dostupna i neka vrsta potpore“ (Anderson, 2008).

S gledišta pružatelja usluge e-učenja, glavne prednosti učenja putem interneta su prije svega dugoročne:

- Početno ulaganje u osmišljavanje i razvoj programa e-učenja je visoko, no, nakon što se izrade i objave, uz izuzetak troškova mentoriranja i periodične revizije, ne zahtijevaju dodatne troškove za održavanje i razvoj te se uz manje dorade mogu koristiti godinama;
- Gotov digitalni obrazovni sadržaj lako se može prilagođavati po potrebi – učiniti interaktivnijim, osvježiti i revidirati, pa je stoga potencijalno mnogo aktualniji od sadržaja koji se izrađuju u ne-digitalnom formatu;
- Ponuda programa e-učenja može imati vrlo snažan promocijski učinak za one obrazovne ustanove koje žele graditi imidž međunarodne i otvorene ustanove okrenute budućnosti. Ove prednosti e-učenja prepoznale su mnoge visokoškolske ustanove koje nude besplatne programe na popularnim platformama za e-učenje ([npr https://www.futurelearn.com/](https://www.futurelearn.com/) i <https://www.coursera.org/>) promovirajući tako vlastitu ustanovu, ekspertizu i pristup poučavanju s ciljem privlačenja budućih studenata.
- S gledišta polaznika, glavne prednosti učenja putem interneta su:
 - Prevladavanje vremenskih, prostornih i financijskih ograničenja sudjelovanju u nekome usavršavanju;
 - Prilagođen pristup učenju koji podrazumijeva koherentno prezentiran materijal, motivirajuće aktivnosti i dodatne resurse relevantne za određeno područje ili temu;
 - Višestruke mogućnosti za asinkronu i sinkronu interakciju i suradnju s drugim polaznicima i mentorom te suradničko stvaranje sadržaja korištenjem različitih digitalnih alata.

Samostalno i mentorirano e-učenje

Izrada programa e-učenja je vrlo zahtjevan zadatak, koji se temelji na okupljanju stručnjaka različitog profila i njihovom timskom radu. S gledišta pružatelja usluge e-učenja, ograničenja su najčešće vezana uz kompleksnost i trošak razvoja visokokvalitetnog digitalnog materijala za učenje, što podrazumijeva suradnički rad različitih specijalista na sadržaju, pedagoškom pristupu, izradi aktivnosti za učenje te samovrednovanje i vrednovanje naučenog, uz odgovarajuću tehničku podršku odnosno uspostavu i održavanje sustava za upravljanje učenjem (eng. Learning Management System, LMS). Prednost je postojanje sve većeg broja takvih sustava koji nude dinamične, prilagodljive i vizualno privlačne platforme za e-učenje uz skromnu naknadu ili besplatno. Što se samih programa tiče, što je program složeniji i što više uključuje interaktivnost to je više potrebno financijskih i ljudskih resursa da bi ga se izradilo.

Programi za samostalno učenje namijenjeni su individualnom učenju vlastitim tempom te ne predviđaju podršku ili vođenje od strane mentora, niti interakciju s drugim polaznicima. Jednom kad se izrade i objave na internetu zahtijevaju vrlo malo ljudskih resursa za održavanje. Zadaci za polaznike osmišljeni su tako da ne zahtijevaju prisutnost mentora. Polaznik samostalno odlučuje kad će se upisati, neovisan je o drugim polaznicima u istome programu te sam određuje dinamiku učenja, odnosno izvršava predviđene zadatke, najčešće bez zadanog roka). Po uspješnom dovršetku programa, polazniku se izdaje elektronska potvrda o završetku tog programa. Ova vrst programa iznimno je korisna za informiranje te stjecanje znanja, na organiziran i jasno strukturiran način, o ključnim politikama Vijeća Europe, strateškim dokumentima i publikacijama.

S druge strane, imajući u vidu vrlo važnu dimenziju rada Vijeća Europe u području profesionalnog razvoja učitelja, a to je razvoj socijalnih vještina, međukulturnosti i međusobnog uvažavanja, oslanjanjem isključivo na programe za samostalno e-učenje, ne bi se zadovoljila potreba za osobnim i profesionalnim razvojem polaznika, čemu su primjereniji interaktivni programi e-učenja koji omogućuju, bilo sinkrono ili asinkrono, sustručnjačku razmjenu iskustava i mišljenja, pružaju različite oblike refleksije, samovrednovanja i vrednovanja te izravan kontakt s mentorom. Da bi ovi programi optimalno služili svrsi, odabir tema treba pratiti aktualne prioritete Vijeća Europe u obrazovanju, kao što su sprečavanje radikalizacije, populizma i vršnjačkog nasilja te promicanje inkluzivnosti i razvoja kompetencija za kulturu demokracije.

S gledišta polaznika, ograničenja programa e-učenja uglavnom su vezana uz nedostatak interakcije licem-u-lice s mentorom i ostalim polaznicima, potrebom za samo-regulacijom vlastitog učenja te održavanjem dostatne razine motivacije. S obzirom na navedeno, iznimno je važno: jasno postaviti ciljeve i ishode učenja; izraditi zanimljive i poticajne obrazovne materijale; proces učenja osmisliti tako da u što većoj mjeri uvažava različite stilove učenja; osigurati primjerenu i pravodobnu potporu polaznicima – načela koja jednako vrijede i za osmišljavanje sadržaja i procesa učenja uživo.

Bez obzira na razlike u načinu prezentiranja sadržaja i načinu poučavanja koje postoje između učenja uživo i e-učenja, učenje putem interneta je samo nova vrsta učionice. Kvalitetan program e-učenja temelji se na odgovarajućoj obrazovnoj teoriji, a učinkoviti materijali za e-učenje trebaju se temeljiti na dokazanim teorijama učenja. „Strategije učenja treba birati tako da motiviraju učenike, potiču mišljenje više razine, djeluju na cjelovit osobni razvoj, uvažavaju individualne razlike, promiču smisljeno učenje, potiču interakciju među polaznicima, omogućuju relevantno povratno informiranje, pružaju kontekstualizirano učenje te nude podršku tijekom procesa učenja.“ (Ally, 2008)

Katalog obrazovnih resursa i programi e-učenja

Radna skupina za digitalizaciju obrazovnih materijala predložila je Vijeću Europe dva pravca razvoja – izradu kataloga obrazovnih resursa te razvoj samostalnih i mentoriranih programa e-učenja u sustavu Moodle s temama koje Vijeće Europe prepoznaje kao vrlo aktualne u području odgoja i obrazovanja. Vijeće Europe usvojilo je navedeni prijedlog, a 2018. godine nova 12-člana radna skupina profilom slična prethodnoj započela je s radom na katalogizaciji obrazovnih resursa i izradi programa e-učenja koji su nakon pilotiranja i evaluacije objavljeni u ožujku 2019. u okviru obilježavanja 70 obljetnice osnutka organizacije Vijeća Europe.

Glavna internetska stranica Education Portal for Online Learning (hr. Obrazovni portal za učenje putem interneta) <https://www.coe.int/en/web/learning-resources/home> središnje je mjesto pristupa svim materijalima i uslugama za korisnike, a tu su dostupne i sve aktualne informacije. Na stranici su poveznice na katalog obrazovnih resursa, programe za samostalno e-učenje, mentorirane programe e-učenja te video-upute za korištenje navedenih usluga. Katalog obrazovnih resursa je javno dostupan repozitorij koji sadržava sve tematske radionice i publikacije Programa Pestalozzi, ali i druge publikacije Vijeća Europe relevantne za područje odgoja i obrazovanja te koji omogućuje pretraživanje primjenom različitih kriterija (tema, ciljna skupina, dob polaznika, vrsta resursa).

Programi za samostalno učenje nalaze se na Moodle platformi Gnomio, kontinuirano su dostupni, a preduvjet za upis u program je registracija korisnika. Tijekom 2018. izrađeno je ukupno 10 programa za samostalno učenje, na engleskome (9) i francuskome (1) jeziku. Većina ih je namijenjena učiteljima, a odnose se metode poučavanja, učenja i vrednovanja postignuća učenika u kontekstu izazova rada s učenicima 21. stoljeća: Suradnja umjesto nadmetanja, Komunikacija u demokratskoj učionici, Kontroverzne teme u razredu, Društvene mreže kao sredstvo poučavanja, Ocjenjivanje u demokratskoj učionici, Obrazovanje za digitalno građanstvo te Razvoj demokratskih kompetencija.

Dva programa za samostalno učenje namijenjena su nenastavnom osoblju škola, ravnateljima i stručnoj službi: Razvoj međukulturne škole i Kako dočekati novopridošle učenike, a jedan je namijenjen učenicima: Iznad zlostavljanja.

Tijekom 2018. izrađena su dva mentorirana programa (Master Classes), oba na engleskome jeziku, namijenjena odgojno-obrazovnim stručnjacima svih profila: Stari i novi mediji i lažne vijesti te Promicanje konvencije u radikaliziranome svijetu. U 2019. godini dostupan je program Stari i novi mediji i lažne vijesti, nalazi se na Moodle platformi Gnomio. Budući da se radi o mentoriranome programu, broj polaznika je ograničen te postoji postupak prijave i odabira sudionika. Za sve programe e-učenja dostupan je kratak opis ciljeva i ishoda učenja, sadržaja i trajanja, a po uspješnom dovršetku polaznik dobiva potvrdu Vijeća Europe o stručnom usavršavanju.

Zaključak

Program Pestalozzi Vijeća Europe mnogim je učiteljima država članica ove organizacije bio prvo mjesto susreta sa suvremenim odgojno-obrazovnim teorijama i njihovom primjenom u školi i učionici. Mogućnost susreta uživo s kolegama i stručnjacima, u međunarodnom i međukulturnom kontekstu, kao i iskustveno učenje o tome zašto su vrijednosti i načela demokratskog građanstva i poštivanja ljudskih prava važna te kako unaprijediti vlastiti svakodnevni rad u školi i razredu primjenjujući te vrijednosti i načela, za velik broj učitelja bila je jedinstvena mogućnost koja je ostavila dubok trag na njihovo promišljanje i djelovanje. Zatvaranjem Programa Pestalozzi krajem 2017. godine, pojavila se potreba, ali i otvorila mogućnost razmatranja novih mogućnosti usavršavanja koje će podržavati, iz obrazovne perspektive, napore Vijeća Europe u tri ključna područja kojima se ova organizacija bavi, a to su razvoj demokracije, poštivanje ljudskih prava i promicanje vladavine prava. Povodom 70. obljetnice organizacije Vijeća Europe pokrenut je Obrazovni portal za učenje putem interneta, središnje mjesto pristupa svim materijalima i programima e-učenja, čime je obilježen početak novog razdoblja i pristupa usavršavanju i profesionalnom razvoju učitelja.

Literatura

- Ally, M. (2008). Foundations of Educational Theory of Online Learning. In T. Anderson (Ed.) Theory and Practice of Online Learning. Edmonton: AU Press
- Anderson, T. (2008). Theory and Practice of Online Learning. Edmonton: AU Press
- Education Portal for Online Learning <https://www.coe.int/en/web/learning-resources/home>

COUNCIL OF EUROPE PROGRAMME FOR TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT – FROM FACE TO FACE WORKSHOPS TOWARDS ONLINE LEARNING

Renata Ozorlić Dominić

Education and Teacher Training Agency

renata.ozorlic-dominic@azoo.hr

Summary

The paper gives the description of the digitalization process of education materials developed within the Council of Europe Pestalozzi Programme, and the design and implementation of the Education Portal for Online Learning, with the purpose of increasing the availability of professional development opportunities for teachers in relation to priority themes of the Council of Europe in the area of education. The paper highlights the common principles underpinning face-to-face and digital learning, because effective e-learning materials had to be based on recognized learning theories. The paper also describes the characteristics and benefits of e-learning courses for adult learners who are education professionals, the financial and interdisciplinary constraints of developing high-quality e-learning material, as well as the characteristics of self-learning and mentored courses.

Key words: professional development, e-learning, education, learning theories, adult learning